

Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

Rapport
fra
Valdemar Sejrs.
Ambulansen.
1920.

VERDENSKRIGEN 1914-18 8°

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019385761

0717

RAPPORT

fra

Valdemar Sejr-Ambulancen

angaaende

dens Estlands-Udkommando
i Sommer og Efteraar 1919

1920 2298

København

Fr. Bagges Kgl. Hofbogtrykkeri

1920

Den 22. Januar 1920.

Rapport

fra

Valdemar Sejrs-Ambulancen

angaaende dens Estlands-Udkommando i Sommer
og Efteraar 1919.

Ambulancens Forhold til den estniske Regering var bestemt af Brev fra den estniske Udsending i København, Herr *Menning*, til Komitéen, hvori der paa den estniske Regerings Vegne tilsiges Ambulancens Personel med Materiel fri Transport frem og tilbage samt frit Ophold for dens Personel i Estland; dog udtales der Ønsket om, at Hen- og Tilbagefart foretages paa estniske Skibe.

Ambulancen skulde saaledes selv afholde Udgifterne ved Medicinalvarer, Forbindsager og andet vedrørende Hospitalet og dets Drift.

Forberedelser til Udrejsen.

Ad forskellige Veje fik Undertegnede som Leder af Ambulancen oplyst, at Forholdene i Estland paa Grund af den langvarige Krigstilstand under de vekslende Besættelser af Russere og Tyskere og de mindre stabile politiske Forhold var saa økonomisk og organisatorisk besværlige, at der i mange Henseender var store Mangler.

Efter Samraad med Ambulancens første fungerende Overlæge og dens Oversygeplejerske indkøbtes der af Medicin og Forbindsager saa meget, at Ambulancen uden væsentlige Nyforsyninger kunde hjælpe sig selv i ca. 2 Maaneder, idet det var at forudse, at Efterforsendelser meget let i Tid kunde komme til at koste 1 Maaned, maaske mere.

Desuden indkøbtes en Reservebeholdning af saadanne Fødevarer, som Ambulancen selv kunde faa Brug for, hvis Forplejningen, som den estniske Regering skulde levere, maatte blive utilstrækkelig.

Efter at dernæst Personellets Bagage var indskrænket til det hensigtsmæssigste, stod Ambulancen omkring 1. Juli klar til Afrejse med sit Lazaretmateriel, svarende til $\frac{1}{2}$ Feltlazarets ca. 120 Senge, hvilket Materiel — dog uden Vogne og Senge — Hærens Lægekorps med vort Krigsministeriums Tilladelse leverede Ambulancen til Laans.

Udrejsen.

Efter en ca. 5 Dages Forsinkelse ved Skibets Losning afrejste Ambulancen saa den 5. Juli Eftermiddag fra København med et af den estniske Regering lejet mindre Dampskib, „Wasa“.

Ambulancens Personel bestod af:

Kaptajn *V. A. C. Klein*, Leder.
 Overlæge *B. Lundstein*, Designeret Sygehuschef.
 Dr. *E. Samuelsen*. 1. Reservelæge.
 Dr. *S. Hindse-Nielsen*. 2. Reservelæge.
 Stud. med. *A. Laurent-Christensen*, Hjælpelæge.
 Oversygeplejerske Frøken *S. Møller*.
 Sygeplejerske Frøken *A. Christiansen*.
 do. " *Karen Henriksen*.
 do. " *Mathilde Busch*.
 do. " *Jenny Møller*.
 do. " *Sigrid Skov*.
 do. " *Caroline Olsen*.
 do. " *Valborg Hjort*.
 do. " *Anna Margrethe Lund*.
 do. " *Johnny Henriksen* samt
 Materialforvalter *V. L. L. R. Jørgensen*.

Efter en heldig Rejse — noget forlænget paa Grund af Mine-spærringer paa den nærmeste Rute — paa godt 3 Døgn med en jævn, nogenlunde Forplejning ombord, ankom Ambulancen den 8. Juli Aften til Reval.

Den blev straks indkvarteret paa Byens Stadthospital (Kommune-hosp.), hvis Personale — baade Læger og Plejepersonale — gjorde sit mest mulige for at gøre det 4 Dages Ophold, inden Rejsen kunde fortsættes, saa godt som muligt.

Medens jeg, ledsaget af Ambulancens Læger, aflagde de nødvendige officielle Besøg hos de Myndigheder, som Ambulancen kunde tænkes at komme i Afhængighedsforhold til, og navnlig foranledigede fastslaaet, at Ambulancen i enhver Henseende var Chefen for den estniske Hærs Medicinalvæsen direkte underlagt, var Materiellet bragt i Land og indladet paa Jærnbane, saaledes at den samlede Ambulance den 12. Juli Aften med det ordinære Tog kunde fortsætte Rejsen over Taps—Dorpat til Walk, hvor Ankomsten fandt Sted næste Morgen, Søndag den 13. Juli ved 10-Tiden.

Etableringen i Walk.

I Walk modtoges Ambulancen af Divisionslægen ved Pansertogs-divisionen, Dr. *Holdt*, der telegrafisk havde faaet en almindelig Ordre til at tilrettelægge Forholdene saaledes, at Ambulancen snarest kunde paabegynde sin Virksomhed. Tillige modtoges den af en yngre Officer, tjenstgørende i Byens Militærkommandantur.

Et mindre Hospital, indrettet i en af Byens kommunale Skoler, og som indtil da var drevet af det estniske røde Kors i Walk, blev os straks tilbudt og af os antaget, medens Ambulancens Personale midlertidig indkvarteredes i et af Byens større Hoteller, et meget urenligt og af tidligere militære Indkvarteringer noget mis-handlet Hus. Dog indkvarteredes Ambulancens Forvalter paa selve Hospitalet.

Samtidig lovedes der Ambulancen en større Villa til Bolig, hvilken Villa med det første skulde bringes saaledes i Orden, at Ambulancen kunde faa egen Husholdning, som forudsat.

Straks den 1. Dags Eftermiddag blev jeg indbudt til et Møde med det estniske røde Kors' Komité. Under dette Møde fremsatte Komitéen den Plan, at Ambulancen skulde underlægges det estniske røde Kors, saaledes at dens Materiel skulde supplere det estniske, som — hvad jeg med Lægerne straks havde set — var meget mangelfuldt og ufuldstændigt. Ambulancen skulde da modtage Kvittering af det estniske røde Kors for det udleverede Materiel.

Denne Plan modsatte jeg mig bestemt.

Da Ambulancen selv medbragte egen Medicin og Forbindsforsyning og selv overfor det danske Lægekorps maatte staa til Ansvar for sit Materiel, hævdede jeg, at Ambulancen, som udtrykkelig var Chefen for det militære Medicinalvæsen i Reval direkte underlagt, ikke kunde lægge sit Arbejde i en civil Institutions Haand, men maatte arbejde frit i Walk paa de Vilkaar, som engang var vedtaget. Det estniske røde Kors maatte derfor mod Kvittering af-levere sit Materiel som Supplement for Ambulancens.

Det var mig desuden bekendt, at det estniske røde Kors i Walk virkede med faa økonomiske Midler.

Ved den af mig fastholdte Løsning blev det, idet det estniske røde Kors endvidere supplerede Administrationen med sin estniske Kancellist, 2 estniske Sygeplejersker, 3 à 5 estniske Sanitarer (Portører) foruden estnisk Køkkenpersonale til Bestridelse af Hospitals-husholdningen, hvori, indtil Ambulancens Boligspørgsmaal var bragt i Orden, vort Personale skulde spise alle Maaltider. Dette fremmede Personale, der lønnes af det røde estniske Kors, var ogsaa i sproglig Henseende Ambulancen til megen Nytte.

Efter en lille Uges Arbejde med Hospitalets Rengøring, Istand-sættelse, Forsyning med adskilligt Sygestueinventar, Ordning af Ambulancens Depot, Modtagelse af Sengemateriel m. m., overtog Ambulancen den 20. Juli den egentlige Hospitalstjeneste med 8 Syge, og Natten ²³⁻²⁴/₇ 20 Saarede fra Fronten ved Pskov¹⁾, hvorefter Tilgangen af Patienter efterhaanden forøgede Belægningen til et Maksimum af omkring 75 Patienter.

Da, som nævnt, det estniske røde Kors havde meget smaa Midler at virke med, maatte Ambulancen, for overhovedet indenfor en rimelig Tid at faa Hospitalet i ordentlig Drift, selv afholde mange

¹⁾ Det samme som Pleskau.

Udgifter til Sygestuernes Smaaustyr, saasom til Spande, Vandfæde, Spyttkrus m. m., som indkøbtes saa billigt som muligt — f. Eks. af Blik og Ler.

Plan om et bevægeligt Detachment.

Da det hurtigt saa's, at de fra Fronten modtagne Saarede havde faaet en meget mangelfuld 1. Behandling, sendtes allerede den 27. Juli 2. Reservelæge, Dr. *Hindse-Nielsen*, til Pskov for paa Stedet at undersøge Forholdene, som medførte den mangelfulde 1. Behandling og muligvis udvirke eller søge Udvej til en Bedring.

Da Dr. *Hindse-Nielsen* bragte den Besked tilbage, at der ved Fronten og navnlig i Pskov, hvor det russiske røde Kors virkede, var stor Mangel paa Medicin og især paa narkotiske Midler, foruden paa kyndig Lægehjælp, og da Lederen af det russiske røde Kors, en Russer, Herr *Krilov*, meget ønskede Hjælp med Medicin og var villig til gennem sin Institution at betale, hvad det kostede, blev der pakket en Kasse, som Dr. *Hindse-Nielsen*, ledsaget af Oversygeplejerske, Frøken *S. Møller*, der var godt kendt med det russiske Sprog, bragte frem og afleverede mod Herr *Krilov's* Anerkendelse for Modtagelsen.

Gennem det nye Referat om Forholdene kom Ambulancen til den endelige Anskuelse, at meget vilde være vundet for de Saaredes Helbredelse, hvis Ambulancen kunde sende et mindre Detachment til en 1. Behandling tæt bag Fronten — eller hvor det ellers behøvedes —, og de Saarede saa derefter kunde sendes tilbage og hovedbehandles i Ambulancens Hospital i Walk. Et Forslag blev derefter udarbejdet. Det gik i Hovedsagen ud paa:

Ambulancen faar 2 dertil egnede Jærnbnewaggoner til Raadighed.

Den ene indrettes til Operations- og Forbindstue med fornødne Vandbeholdere, Kogeapparater m. m., medens den anden Waggon indrettes som Sygevogn (med Senge eller Baarer) for at de Saarede under Ambulancens egen Forsorg kunde transporteres tilbage.

En 2. Sygevogn kunde saa altid rekvireres til Afløsning, naar Sagen først blev taget op til Handling.

Til Tjeneste i Operationsvognen skulde Ambulancen afse én Reservelæge og 2 Sygeplejersker til Lægens direkte Assistance samt til Sygevognen én Sygeplejerske, medens det estniske røde Kors til Supplement og Tolk skulde levere 1 à 2 estniske Søstre.

Planen blev den 9. August af Undertegnede forelagt Chefen for Hærens Medicinalvæsen i Reval og straks godkendt af denne — men ikke gennemført paa Grund af Sygdom ved Ambulancen i August straks ved min Tilbagekomst den 10. August.

Derimod blev Planen optaget og gennemført i den estniske militære Lægetjeneste.

Personalets Sundhedsforhold.

Under Rejsen fra København til Reval var Ambulancens Personale blevet vaccineret for Kopper; i Walk vaccineredes det derefter for Tyfus, hvilket tog det meste af 1 Maaned, da Vaccinationen gentoges 3 Gange paa hvert Medlem med ca. 1 Uges Mellemrum og i 2 Hold.

Omkring 1. August var én af Ambulancens Damer blevet syg af — hvad det senere viste sig at være — Dysenteri.

Den 10. August blev Overlægen angrebet og omtrent samtidig 2. Reservelæge og 2 Sygeplejersker — ialt 5 Dysenterisyrge foruden af og til lettere Mavetilfælde hos forskellige af Personalet.

Omtrent hele August Maaned forløb derfor saaledes, at 1. Reserve-læge, Dr. *Samuelsen*, var ganske ene om et ret anstrængende Operationsarbejde, idet Hjælpelægen, stud. med. *Laurent-Christensen*, af den danske Generalkonsul forinden telegrafisk var kaldt til Reval, for, som det viste sig, at assistere ved Transport af Fanger fra Reval til og over Riga til Tyskland. Naar saa hertil kommer, at der af danske Sygeplejersker højst var 6 à 7 til Tjeneste, idet de estniske ikke gjorde synderlig Nytte som saadanne, saa ses det, at Ambulancen i det meste af August Maaned kun havde kunnet arbejde for $\frac{1}{2}$ Kraft, hvis ikke de resterende Kræfter havde taget næsten dobbelt fat.

Allerede paa dette Tidspunkt hørte man, rundt omkring fra, anerkendende Udtalelser om Ambulancens Arbejde med Operationer og Pleje, og Anerkendelsen yttrede sig forøvrigt derved, at Tilgangen, der i Slutningen af Juli væsentligt bestod af lettere og kun faa haardt Saarede, hurtigt blev til en Tilgang af lutter haardt Saarede.

Røntgeninstallation.

I Begyndelsen af August havde Ambulancen fra København modtaget en lejet komplet Røntgeninstallation, som dog paa Grund af Pengemangel hos det estniske røde Kors og Sendrægtighed fra de estniske Haandværkeres Side, først kunde tages i Brug omkring den 20. August.

Bolig- og Husholdningsspørgsmaalet.

Imidlertid var Ambulancen blevet holdt hen med Hensynet til Boligspørgsmalets endelige Løsning.

Villaen, der var udset til Bolig, husede et mindre Epidemihospital, oprettet og drevet af det lettiske røde Kors.

Den estniske Hærs Overkommando beordrede Hospitalet rømmet inden 8. August; men Letterne blev og erklærede, at de agtede at blive der ind over Midten af September, maaske længere.

Da efter Lægernes Mening Ambulancens Sygdomstilfælde i 1. Række maatte skyldes de uhygiejniske Forhold paa Hospitalet,

hvor alle Maaltider indtoges i en Spisestue, der gennem utætte Vægge stod i direkte Forbindelse med Hospitalsbygningens Grubelatriner, der atter paa samme Maade stod i direkte Forbindelse med Køkkenet, saaledes at Fluerne maatte mistænkes som Smittebærere, satte jeg allerede i Begyndelsen af August saa meget Pres paa Kommandanturen i Walk, at jeg den 8. August — da Kommandanturens sidste Løfte forblev uindfriet — med Lægernes og Oversygeplejerskens Bifald rejste til Reval, hvor jeg forelagde Chefen for Medicinalvæsenet Sagen og beklagede, at Ambulancen maatte forlade Walk og rejse til Reval — eller eventuelt tilbage til Danmark — hvis Boligspørgsmaalet ikke, i Walk inden 8 Dage, var bragt til en for Ambulancen tilfredsstillende Løsning.

Da Chefen for Medicinalvæsenet gennem sit Telegram til Kommandanturen i Walk havde konstateret sin Magtesløshed, greb Chefen for 3. Division i Walk, General *Podder*, den 15. August ind og ordnede Spørgsmaalet saaledes, at Ambulancen den 21. kunde rykke ind i en egen Bolig, fordelt i 3 private Lejligheder i 2 Etager.

(Ligesom i Reval havde jeg i Walk straks ved min Ankomst dertil, ledsaget af Lægerne, søgt Forbindelse med Stedets Højestkommanderende, General *Podder*. Da han var bortrejst, gentog jeg kort efter Besøget, atter uden at træffe ham. En Anmodning fra min Side om at aflevere mit Kort til Generalen og om at meddele mig, naar Generalen kom til Byen, besvaredes bejaende; men uden Virkning. Tiden til Midten af August gik saaledes hen, uden at Forbindelsen etableredes. Generalen vidste intet om vore Besøg.)

Ejendommen, hvori Ambulancen kom til at bo, var velbygget, rummelig, men meget mangelfuldt udstyret og ordnet, og Husholdningen blev fra Myndighedernes Side saa ufuldstændig tilrettelagt, at det tog det meste af en Uge overhovedet at faa Husholdningen i Gang og kostede adskillige, stadig tilbagevendende Besværigheder at holde den i en regelmæssig Gænge, dels paa Grund af Esternes egne Besværigheder — økonomiske med Hensyn til Fremskaffelse af Forsyningerne — og dels paa Grund af den ringe Kredit, Myndighederne nød, deres ringe Rutine og det underordnede Personales, som Følge af de mange Vanskeligheder, Upaalidelighed og Ordenssans.

Dog maa man til en vis Grad indrømme, at man hos det overordnede Personale sporede en god Vilje, men en vis Magtesløshed under det famlende demokratiske unge Landsstyre. Hertil kan yderligere bemærkes, at Samarbejdet mellem Myndighederne og Ambulancen efterhaanden blev bedre, og til Slutning udpræget kordialt, takket være Chefen for 3. Division, General *Podder's* Indgriben.

Overlægespørgsmaal.

Den 1. September forlod efter den oprindelige Plan Ambulancens Overlæge, Dr. *Lundstein*, Walk for at rejse hjem, og samtidig overtog saa 1. Reservelæge, Dr. *E. Samuelson*, Tjenesten som Overlæge.

Da det saa i Slutningen af September blev Ambulancen bekendt, at en ny Overlæge i København var udset og snart vilde blive sendt til Walk, medens der i hele September Maaned, efter at Pskov var faldet og Operationerne paa Ambulancens derværende Front var gaaet i Staa uden Sandsynlighed for at Operationerne atter vilde blive taget op for det første, havde været meget ringe Tilgang af Saarede, telegraferede jeg efter Samraad med den fungerende Overlæge, at en ny Overlæge var unødvendig.

Vel suppleredes den mindre Tilgang af Saarede med Syge fra Omegnen, men dog ikke i højere Grad end at Ambulancens Læger, assisteret af Hjælpefølgen, hvis Engagement var blevet forlænget udover 1. September, med Lethed kunde bestride Arbejdet.

I en kortere Periode i første Halvdel af November gik Krigsbelægningen atter lidt op, men dog langt fra til fuld Belægning.

Gave fra »British Red Cross«.

I Slutningen af September Maaned modtog Ambulancen en større Sending Forbindsager, Medicin, styrkende Næringsmidler m. m. fra „British red Cross“.

Da Varerne var meget værdifulde til Hospitalsbrug, og da Ambulancen, hvis planmæssige Ophold var ansat til Afslutning inden 1. December, umuligt selv kunde bruge alt, rejste jeg til Reval og aftalte der med det engelske røde Kors' Repræsentant, Mr. *Woodhouse*, at Varerne ogsaa kunde komme andre Hospitaler i Walk til Gode; dog skulde en Del udleveres den danske Konsul i Dorpat til Uddeling blandt ældre baltiske Familier, som i høj Grad trængte til et lille Ekstratillæg af styrkende Midler.

Jeg fordelte derefter med den estniske Divisionslæge, Dr. *Holdt's* Bistand, Hovedparten til 3 estniske Hospitaler og det lettiske Hospital i Walk, medens den danske Konsul i Dorpat fik en Kasse tilsendt og Ambulancen selv beholdt Resten, der supplerede vort Hospitals Forplejning efter Lægens og Oversygeplejerskens bedste Skøn.

Ved Ambulancens Afrejse den 30. November efterlodes en sidste Restbeholdning til nævnte Dr. *Holdt*, der efter en af ham selv improviseret lille Kommissions Skøn har fordelt denne Rest til de nævnte Hospitaler i Walk, medens en mindre Kasse skulde sendes til den danske Konsul i Dorpat.

Ambulancens Placering.

At Ambulancen blev etableret i Walk — en mindre, fattig By, som kun i ringe Grad har kunnet yde Ambulancen gunstige Vilkaar at arbejde under — ligger i, at Walk er et Jærnbane-knudepunkt, der laa særlig gunstigt for Fronterne ved Pskov og Riga med det mellemliggende Operationsfelt omkring Marienburg, hvor der — alle 3 Steder — kæmpedes ret haardt ved Midsommer-

tid, da Bestemmelsen blev truffet om, hvor Ambulancen skulde etableres.

Da der saa kort før Ambulancens Ankomst til Estland blev sluttet Vaabenhvile paa Rigafronten, opretholdtes dog Walk som Stedet, da de mere bemidlede Byer, f. Eks. Dorpat, vilde forøge de Saaredes Transport med mindst 1 Nats Rejse.

At flytte til Pskov, hvor gode Hospitaler stod tomme, var vel paa Tale indenfor Ambulancen efter 2. Reservelæges og Oversygeplejerskens Besøg der i Slutningen af Juli. Dette modsatte jeg mig imidlertid, da Pskov laa for tæt bag Fronten for et Hospital (Lazaret).

Tanken om at flytte til Dorpat, da Pskov var faldet i Bolchevikernes Hænder, blev optaget af General Pödder i Slutningen af September.

Da Planen for Ambulancens Arbejde imidlertid gik ud paa et 5 Maaneders Ophold — altsaa kun $1\frac{1}{2}$ Maanedes Arbejdstid til Rest —, da en Flytning (Evakuering af de Syge) og Etablering af Hospital med ny Bolig for Ambulancens Personale vilde betyde en Tidsspilde for Ambulancen af ca. 14 Dage, svarede jeg, efter Samraad med Læger og Oversygeplejerske, med et udførligt motiveret skriftligt Nej Tak.

Noget andet var det, at jeg allerede omkring 1. September havde bedt Generalen underrette mig om det, hvis Bolchevikerne, der kort forinden havde erobret Pskov, imod hvad man ventede, skulde overskride den estniske Grænse. De vilde i saa Fald i Løbet af ca. 5 Dage kunne være i Walk, og endda hurtigere, ad den kortere Vej, i Dorpat. Generalen var indforstaaende med mig i, at Bolchevikernes eventuelle Ankomst til den 1. estniske By, Petschora (ca. 4 Dagsmarcher fra Walk, ca. $3\frac{1}{2}$ fra Dorpat) skulde være det yderste Tidspunkt for Ambulancens Forlæggelse, f. Eks. til Reval.

Forbindelsen med Danmark.

Hvad Efterforsyning med Medicin og andre Varer angik, saa gik det yderst trægt.

Varer, bestilt pr. Brev den $\frac{3}{8}$ fra Walk, modtoges i Walk den 28. September — ca. 7 Uger efter —, og Medicin, bestilt i København gennem den hjemvendte Overlæge omkring 6.—7. Septbr. i København, blev afsendt fra København den 13. Oktober og kom til Reval i Slutningen af November, saaledes at Kassen maatte blive i Reval for faa Dage efter af Ambulancen selv at føres med tilbage til København.

At skyde Skylden for denne langsomme Ekspedition paa Esterne alene vilde vistnok være uretfærdigt. Jeg erfarede selv i København før Ambulancens Afrejse, at en Ansøgning om Udførselstilladelse, indsendt efter udtrykkelig mundtlig Ordre til mig af Chefen for vort Justitsministeriums 1. Departement, laa fast i dette Departement uden at blive ekspederet, indtil jeg selv personligt med megen Be-

svær maatte finde, hvor Skrivelsen laa, for at faa den sat i Bevægelse.

Forsinkelserne i Reval skyldes efter mit Syn paa Begivenhederne, at Systemet der var lige saa urutineret som vort hjemlige var forbenet.

Paa Grund af disse Vanskeligheder maatte en Del Medicin til dagligt Forbrug købes hos Apotekeren i Walk, medens enkelte Dele (særligt Kamferolie — ligesom Petroleum) rekvireredes og beredvilligt leveredes af Medicinalvæsenet i Reval.

At almindelige Brevforsendelser lod noget tilbage at ønske skyldes sikkert baade det estniske Postvæsen, som jeg et Par Gange gjorde opmærksom paa øjensynlige Uordener, og det finske Postvæsen med sine Censurforsinkelser og sparsomme Postlejligheder (2 Gange ugentlig).

Husholdningen.

Da Ambulancens Forsyning med Fødevarer til dens Husholdning lod en Del tilbage at ønske, og da Forsyningen gik igennem det estniske røde Kors ved en estnisk Sygeplejerske, som ved flere Lejligheder ved sin Optræden paa Hospitalet havde givet Grund til Lægers og Oversygeplejerskes Utilfredshed, fremtvang Ambulancen i Slutningen af Oktober en skriftlig Overenskomst med det estniske røde Kors, hvorefter Ambulancen selv overtog al Rekvisition og Kontrol med Leveringerne, medens det estniske røde Kors fremtidig kun skulde besørge Aflevering af Rekvisitionerne, Modtagelse, Transport og Fordeling af Varerne til Hospital og Husholdning.

Helt at undvære det røde Kors' Bistand kunde Ambulancen ikke, da den ikke havde nogen egen Befordring til de daglige Transporter.

Forslaget til Ordningen af Ambulancens egen Husholdning, der af Divisionslæge, Dr. *Holdt* i Slutningen af Juli indsendtes til Chefen for Medicinalvæsenet i Reval, gik ud paa, at Ambulancen, ligesom Læger og Sygeplejersker i andre Hospitaler, skulde have Naturalier og en vis maanedlig Sum Penge pr. Hoved til Supplement af Fødevarerne efter frit Valg.

Endnu 1 Maaned efter, i Slutningen af August, da Dr. *Holdt* var i Reval for at høre Resultatet af hans Forslag, laa Sagen ufremmet i Bureauet hos Chefen for Medicinalvæsenet.

Da der paa det Tidspunkt endnu fandt alvorlige Dysenteritilfælde Sted i Walk, og da det for Ambulancen var nødvendigt at slippe for de usunde Bospisningsforhold paa Hospitalet, foreslog Esterne i Walk mig at stille et Ultimatum i Forplejningsspørgsmaalet, da Sagen vist ellers vanskeligt gik i Orden. Divisionslægen rejste saa paa min Opfordring endnu en Gang til Reval for at forsøge paa at bringe Sagen i Orden ved at forelægge Ambulancens Krav.

Efter at Divisionslægen den 25. var vendt tilbage, etableredes

Husholdningen den 29. med foreløbigt Udlæg af Ambulancens egne Midler.

Ved den fra nu af ret hurtigt gennemførte Ordning modtog Ambulancen foruden Naturalier 2100 estniske Mark maanedlig som Tilskud. Dette Tilskud forøgedes kort før Ambulancens Afrejse gennem en Afregning for hele Kampagnen med Godtgørelse ogsaa for den 1. Overlæg. Det sidste Afregningstilskud blev paa 9500 estn. Mark, beregnet indtil 12. December 1919.

Plan om fortsat Arbejde under russisk Nord-vest Armé.

Midt i Oktober Maaned fik Ambulancen fra dansk Kaptajn *Nyholm*, der opholdt sig i Reval efter et Besøg ved den russiske (hvide) Nordvesthær, en Meddelelse om, at der for Ambulancen ved denne Hær var Mulighed for en fortsat Virksomhed udover 1. December. Kaptajnen anmodede mig derfor om at komme til Reval eller sende en Befuldmægtiget for at forhandle nærmere om Sagen.

Da jeg havde talt med Ambulancens Medlemmer om Spørgsmaalet, og Alle viste sig villige til paa visse Betingelser at fortsætte, tog jeg til Reval med Reservelægen.

Da jeg ikke traf Kaptajn *Nyholm*, meddelte jeg skriftligt denne et betingende Grundlag, hvis Engagementerne under Dansk Hjelpe-ambulance-Komité skulde fornys, og henviste ham til yderligere Forhandlinger med Komitéen i København, samt Grundlaget, hvis Medlemmerne skulde engageres direkte under Nordvestarméen.

Da man i Stedet for Petrograds Erobring kort Tid efter saa Nordvestarméens Sammenbrud, blev Planen ikke oftere drøftet.

Forberedelser til Hjemrejsen.

Da Ambulancens nærmeste Foresatte boede i Reval, og da dennes Stedfortræder i Walk, Dr. *Holdt*, der var besjælet af sund Fornuft og Vilje til at ordne alt paa det bedste, stod uden Midler til at gennemføre noget som helst, og da mange Forretninger — saasom Afhentning af Varer, Pengehævning paa Akkreditiv m. m. — ikke altid kunde paaregnes gennemført med Sikkerhed eller i god Tid af Fremmede, saa ses det heraf, at Rejser frem og tilbage mellem Walk og Reval hyppigt maatte falde for, og at Lederen ofte personligt maatte af Sted.

Særlige Vanskeligheder forudsaaes derfor Forberedelserne til Hjemrejsen at maatte foranledige, naar Ambulancen skulde være hjemme inden en bestemt Dag.

Da Lederen den 6. Oktober var i Reval for at søge det engelske røde Kors', Mr. *Woodhouse's*, Godkendelse af en videre Fordeling af de Varer, der fra engelsk røde Kors i København var sendt Ambulancen, ledte Mr. *Woodhouse* ved en Bemærkning min Tanke hen paa, at Ambulancens Hjemrejse muligvis ved Henvendelse til „The British Military Mission for the Baltic States“ i Reval kunde

komme til at foregaa med engelsk Skib. Da hverken Ambulance-personalets Talrigheid, Kostspørgsmaalet ombord eller det meget Materiel syntes at ville volde Vanskeligheder for en saadan Ordning, gav jeg allerede paa dette Tidspunkt Chefen for den engelske Mission alle Oplysninger og bad ham om den sidste Skibslejlighed med Ankomst i København inden 1. December. Dog føjede jeg til, at jeg hos Komitéen allerede havde bedt om Bemyndigelse til at forlænge Ambulancens Ophold noget ud over 1. December. Da jeg derefter modtog Komitéens Tilladelse til at udsætte Ambulancens Hjemkomst til inden Jul, bad jeg den engelske Missions Chef om den sidste Skibslejlighed med Hjemkomst i København inden den 20. December — af Hensyn til, at mange af Medlemmerne havde Hjemsted udenfor København.

Den 13. November modtog Ambulancen saa skriftlig Meddelelse fra den engelske Mission om, at Tilladelsen til Hjemrejse med engelsk Skib var givet, og at Ambulancen skulde være klar til at gaa ombord i Reval den 30. November.

Imidlertid fik Ambulancen den 18. November et Telegram om, at Afrejsen skulde foregaa den 22. November.

Da Hospitalsarbejdet umuligt kunde afsluttes med saa faa Dages Frist, rejste jeg personligt til Reval, hvor det viste sig, at denne Skibslejlighed sandsynligvis vilde være den sidste før Jul.

Jeg rekvirerede derfor Hjemrejsen ordnet gennem den estniske Regering, som havde Forpligtelsen til at besørge Hjemrejsen, medens jeg holdt den engelske Missions Tilsagn om en eventuel — altsaa uforudset — Skibslejlighed i Reserve.

Den 27. November Aften modtog Ambulancen saa fra Chefen for Medicinalvæsenet et Telegram om, at et Skib, „Baltonia“, den 1. December skulde afgaa til København, og med Forespørgsel om, hvornaar Ambulancen kom til Reval.

Da det var Ambulancens Medlemmer bekendt, at „Baltonia“, et mindre Skib med kun 2 à 3 Kahytspladser, vistnok umuligt kunde tage hele Ambulancen ombord, var man et Øjeblik tvivlende om, hvorvidt Ambulancen paa dette lidet oplysende Telegram burde rejse samlet til Reval; og det blev derfor først bestemt, at Lederen skulde rejse forud for pr. Telegram at kalde Ambulancen til Reval, hvis Rejsen var tilrettelagt med yderligere Hjælpe-midler.

Paa Grund af andre Smaakomplicationer i Walk med den korte Frist forblev det dog ved, at den samlede Ambulance skulde følge den i Telegrammet givne Anvisning. Afrejsen fandt saa Sted den 30. November Aften.

Hjemrejsen.

Ved Ankomsten til Reval viste det sig saa, at Materiellet og kun indtil 2 Personer var tænkt sendt med „Baltonia“, medens Resten af Personellet skulde sendes over Stockholm.

Den 3. December afrejste derefter „Baltonia“ med Ambulancens Forvalter, Hjælpelægen og dens Materiel, medens Resten af Personalet forlod Reval den 11. December ombord paa et Søsterskib til „Wasa“ og over Hangö i Finland førtes til Stockholm. Ankomsten her fandt Sted den 13. December Morgen.

I Modsætning til, hvad der var lovet i Reval, var Rejsen med den svenske Jærnbane fra Stockholm til København ikke forud ordnet af den estniske Regering. Den estniske Konsul, hvis Adresse i Stockholm endda var fejlagtig opgivet i Reval, vidste intet som helst om Ambulancens Ankomst og Gennemrejse; men han stillede sig dog imødekommende og lovede at ordne Billetsørgsmaalet til Aftentogets Afgang.

Uheldigvis var Ordningen imidlertid allerede startet paa telegrafisk Anmodning fra den danske Generalkonsul i Reval om den svenske Jærnbanestyrelses og det danske Generalkonsulats velvillige Bistand overfor Ambulancens Gennemrejse i Stockholm.

Det af Jærnbanens Trafikafdeling allerede trufne Arrangement maatte derfor staa ved Magt, medens den Hjælp, som det estniske Konsulat ydede, kom for sent.

Den 13. December Aften forlod Ambulancen Stockholm, og den 14. December Morgen ankom den til Københavns Østbanegaard.

Til Slutning skal jeg endnu blot udtale, at den samlede Kampagne er blevet gennemført uden mindste Mislyd indenfor Ambulancen, en Omstændighed, som jeg maa tilskrive den Pligtfølelse, som det hele Personale, baade Læger og Sygeplejersker, øjensynlig altid lod sig lede af.

At Ambulancen derfor ogsaa baade indadtil fra Patienternes Side og udadtil fra Myndighedernes og Pressens Side nød megen Anerkendelse, er det mig en Glæde at fremhæve.

Inden Afrejsen fra Walk foranstaltede Chefen for 3. Division, General *Podder*, med det estniske røde Kors' Bistand en Afskedsfest for Ambulancen, hvori samtlige militære og civile Spidser deltog.

I Reval udtalte Direktøren for Krigsministeriet, General *Larcher*, Regeringens Tak, og endelig er en Dagsbefaling med Tak fra Hærens Højstbefalende, General *Laidonner*, tidligere i Afskrift blevet indsendt til Komitéen.

Endelig maa jeg fremhæve, at Ambulancen føler sig i Taknemmelighedsgæld baade til Generalkonsul *Johansen* i Reval og til Apotheker *Barfod* ved Rigshospitalet i København for den Støtte, som de begge ved enhver Lejlighed har ydet den.

Jeg vedlægger én af den fungerende Overlæge, Dr. *Samuelsen*, udarbejdet Beretning over det egentlige Lægearbejde.

V. A. C. Klein.

Beretning om Lægearbejdet

ved

Dansk Hjelpeambulancekomité's Lazaret i Estland

i Tidsrummet fra 15. Juli—30. November 1919.

Det danske Lazaret i Estland blev oprettet i Byen Walk i en tidligere Skolebygning af Træ. I denne fandtes en større Sal med Plads til ca. 40 Senge, 4 Værelser til ca. 10 Senge i hver, et Depotværelse og 3 mindre Rum, hvoraf de 2 benyttedes til Forbindingsstue og Operationsstue og det tredje til Røntgenværelse. Der var altsaa Plads til ca. 80 Senge; imidlertid fik vi kun udleveret 75 Senge. Sengene var med faa Undtagelser Træsenge med Brædder eller Sækkelærred i Bunden, og Madrasserne var stoppede med Halm; Lejet var saaledes ikke særlig blødt.

Der var ingen Vandindlæg. Vandet maatte bæres ind fra en Brønd i Nærheden. Paa Operationsstuen blev opstillet en Beholder med 2 Haner, saa at vi kunde vadske os i rindende Vand. I Kælderen opstilledes et enkelt Badekar. Klosetterne var daarlige og uhygiejniske, idet de her ligesom i mange estniske Huse gennem lange Kanaler førte ned til et fælles Reservoir i Bunden af Huset.

Tidligere havde Esterne i samme Bygning drevet et mindre Lazaret paa ca. 30 Senge. Den 20. Juli overtog det danske Lazaret 7 af disse Patienter, som var blevet tilbage. Den 23. Juli indlagdes ca. 20 Saarede, hovedsagelig evakuerede fra andre Hospitaler tæt bag Fronten; og dermed begyndte Lazarettets egentlige Virksomhed.

I Begyndelsen var Patienterne lettere Saarede, men fra Midten af August Maaned kom mange haardtsaarede og nu som Regel direkte fra Fronten, mest fra Pleskow- og Marienburg-Fronten. Med Sanitetstog ankom de til Walk, gerne 1—2 Døgn efter at de var saarede. Senere modtog vi fra Fronten hovedsagelig haardtsaarede, idet de letsaarede transporteredes videre, især til Dorpat.

Naar de nyankomne ikke var for medtagne, blev de først bragt ind i Kælderetagen, hvor deres eget snavsede og undertiden lusbefængte Tøj blev lagt til Side. Efter at de var vadskede og Haaret maskinklippet, iførtes de rent Undertøj. Derpaa kom de op paa Forbindingsstuen, hvor Bandager og Forbindinger blev taget af

og Læsionerne eftersete og behandlede. Ret ofte naaede de Saa-rede Lazarettet sent om Aftenen eller om Natten.

De fleste Læsioner skyldtes Gevær- og Maskingeværprojektiler; endvidere saa's ret talrige Shrapnelllæsioner og nogle Haandgranatlæsioner. Kun een Soldat var saaret med et Bajonetstik, og det havde han ikke erhvervet sig under Kamp ved Fronten, men in ebrietate bag Fronten. Ulykkestilfældenes Antal var i det hele taget forbavsende stort.

Foruden de egentlige Krigslæsioner modtog vi ogsaa en Del Soldater med civile kirurgiske Sygdomme. Da Walk er en By paa ca. 20,000 Indbyggere, og der i denne By kun findes et lille civil Hospital med kun ringe kirurgisk Virksomhed — tidligere sendtes civile Patienter med kirurgiske Sygdomme til Dorpat, men nu under Krigen var Transporten vanskelig — maatte vi tillige behandle en Del civile Mennesker, heriblandt flere Kvinder og Børn, dels med Krigslæsioner og dels med almindelige kirurgiske Lidelser. Ialt har ca. 270 Patienter ligget paa Lazarettet. Blandt disse var mange forskellige Nationer repræsenterede, Ester, Letter, Finner, Danske, Østrigere, Hviderussere og Bolscheviker.

I følgende Oversigt over Læsionernes Art inddeles de i Vulnera — næsten udelukkende Krigslæsioner — og andre Sygdomme. Nogle saarede var saa ilde tilredt, at de samtidig havde flere ganske selvstændige Læsioner; dette var Tilfældet ved nogle Shrapnell- og Haandgranatlæsioner.

Af Vulnera var:

- 22 Hoved- og Halslæsioner,
- 3 Rygmarvslæsioner,
- 25 Brystlæsioner,
- 27 Underlivslæsioner,
- 118 Ekstremitetslæsioner,
- 23 Vulnera vetera (m. Corpora aliena, Fistler).

Blandt Hoved- og Halslæsionerne fandtes 7 Bløddelslæsioner, 6 Hjærnetangentialskud, 4 penetrerende Hjærneskud, 4 Øjenlæsioner (de 2 var tillige Hjærnetangentialskud), 2 Kæbelæsioner (Fract. mandibulae) og 1 Svælglesion.

De tre Rygmarvslæsioner sad alle i nederste Del af Halsmarven eller øverste Del af Dorsalmarven med Paralyse af Underekstremiteterne og Underlivet.

Blandt Brystlæsionerne var 7 mere overfladiske Læsioner; de resterende 18 var Lungeskud, iblandt hvilke fandtes 5 Tangentialskud med Splintringsfraktur af adskillige Ribben og for 3 Tilfældes Vedkommende med aabentstaaende Pneumothorax. Desuden havde vi 1 Tilfælde med kompliceret Fraktur af baade Clavicula og Scapula uden sikre Tegn paa, at Skudkanalen berørte Lungespidsen.

Af Underlivslæsionerne angik de 4 kun selve Bugvæggen; hertil hørte det tidligere omtalte Bajonetstik. Af de øvrige var 12 egentlige Bugskud, hvoraf det ene var kompliceret med Fraktur af Os ilium, og senere udviklede der sig en stor Absces baade paa Indsiden

og Udsiden af det frakturerede Os ilium. Endvidere fandtes 1 Blæreskud og 2 Rectumskud, de to sidste med Brud af Bækkenknogler. Til Underlivsskuddene er desuden medregnet 7 Genitallæsioner.

Imellem Ekstremitetslæsionerne saas 3 Tilfælde af Contritio membri, hvor en Ekstremitet enten var ganske knust eller helt afrevet. De øvrige var 27 Haand- og Fodlæsioner, 52 Bløddelslæsioner med eller uden mindre Knogleafsprængninger, 4 Nervelæsioner (1 N. peroneus og 3 N. ischiadicus), deraf var det ene Tilfælde kombineret med Karlæsion (A. femoralis); endvidere 8 Ledsrud (4 Albulæ, 3 Knælæd og 1 Skulderlæd) og 24 komplicerede Frakturer af de lange Rørknogler. De sidste fordelte sig paa følgende Maade:

3	Fract. compl. humeri,
2	" " ulnae,
1	" " radii et ulnae,
8	" " femoris,
5	" " tibiae,
1	" " fibulae,
4	" " tibiae et fibulae.

Til Vulnera vetera er henregnet en Del Tilfælde af gamle Læsioner, tidligere behandlede paa andre Hospitaler eller sendt os fra Afdelingerne paa Grund af Gener fra indhelede Projektiler, Fistler og lign. Hertil havde vi stor Nytte af det medbragte Røntgenapparat, og det saa meget mere som der ikke i Forvejen fandtes noget Røntgenapparat i Walk. I de større Byer Reval og Dorpat havde Esterne vel Røntgenapparater, men manglede Plader til Fotografering.

De frisksaaede behandlede altid med profylaktisk Tetanusantitoxinindsprøjtninger, og blandt disse optraadte ingen Tilfælde af Tetanus. Derimod fik én Patient (m. kompl. Crusfraktur), som først havde ligget nogle Dage paa et Lazaret i Riga, men derpaa evakueredes til os, Tetanus, skønt han hos os havde faaet en profylaktisk Tetanusantitoxindosis, men Intervallet mellem Indsprøjtningen og Sygdommens Udbrud maa vel have været for lille.

Hos 4 Saaede udviklede der sig Gasgangræn. Det drejede sig i 3 Tilfælde om komplicerede Frakturer, i to Tilfælde af Crus og i et tredie Tilfælde af Femur. Det fjerde var et Bløddelssaar. I de 2 Tilfælde med Crusfraktur forsøgte først med Incisioner; men da Gasgangrænen progredierede, amputeredes midt paa Femur, og begge kom sig. I det tredie Tilfælde med Femurfraktur amputeredes, saa snart man havde erkendt Luftknitren i Muskelvævet, men Patienten døde kort Tid efter Operationen. I det fjerde Tilfælde havde Pt. et Skudsaar, som først var gaaet gennem h. Laar og Scrotum, hvor begge Testes laa stærkt contunderede uden for Scrotum, og til sidst ind i v. Laar. Fra det sidste Saar udvikledes Gasgangræn. Paa Abdomen, Femur og Crus lagdes ialt ca. 60 Incisioner, Æter blev hældt ned i Incisionerne og ind mellem Musklerne, og der anvendtes tør Forbinding. Dagen efter viste der sig ingen Tegn til Propagation. Muskelpartier paa Medialsiden af Laaret, hvor

Gasgangrænen var begyndt, laa graagrønne, gangrænøse; men paa Forsiden af Laaret, hvor Infektionen havde udfoldet sin Virksomhed i kortere Tid, havde Musklerne det typiske, tørre, røde Udseende som kogte Krebs. I de følgende Dage udviklede der sig en almindelig Flegmone med rigelig Suppuration, og i Løbet af et Par Maaneder lægtes Saarene.

I August Maaned herskede en stor Dysenteriepidemi i Walk baade blandt Militæret og den civile Befolkning. Flere af Ambulancens Læger og Sygeplejersker blev angrebne. Paa Lazarettet blandt de saarede holdt Dysenterien ogsaa sit Indtog, og den ene Sygestue maatte i længere Tid forbeholdes disse Patienter, skønt Bygningen jo langt fra egnede sig til at huse epidemiske Patienter.

Af andre Sygdomme er der paa Lazarettet behandlet følgende:

Adenitis.....	2
Angina phlegmonosa.....	2
Appendicitis.....	8
Carcinoma mammae.....	2
" pedis.....	1
Croup.....	3
Entero-Colitis.....	2
Erysipelas og Impetigo.....	3
Fract. non compl. (2 Clav., 1 Fem., 1 Crus, 1 Fibula, 1 Pelvis, 1 Costa).....	7
Hernia.....	5
Ileus.....	1
Ischias.....	1
Luxatio femoris traum.....	2
Neurosis.....	2
Otitis media supp.....	1
" " c. mastoidit.....	2
Paralysis rheum. n. facialis.....	1
Parafimosis.....	2
Parotitis.....	1
Periostitis tibiae.....	1
Phlegmone (prof. colli, submax., thoracis, cruris, pedis).....	5
Stenosis pylori (Cancer?).....	1
Subluxatio vert. cerv.....	1
Tumor abdom.....	1
Uræmi.....	1

De interessanteste Tilfælde blandt disse var de to traumatiske Femurluksationer, som indtraf kort Tid efter hinanden. Begge var blevet paakørt af Toget. Den ene havde foruden sin Hofteluksation Fraktur af flere Costae og et stort Vulnus contusum capitis. Repositionen lykkedes ret let i Narkose.

Følgende Tabel giver en Oversigt over de udførte Operationer, fraset talrige Incisioner, Ekscisioner, Debridementer, Amotiones corp. alien. Amputationer, og Eksartikulationer af Fingre og Tæer og lign. Indgreb.

Amputatio antibrachii.....	1
" cruris.....	2
" femoris.....	7
" humeri.....	2

Appendectomia	4
Exarticulatio femoris	1
" humeri	2
Exstirpatio mammae	2
" testis	3
Herniotomia rad.	4
Incisio absce. intra abdom.	3
Laminektomi	1
Laparotomia	6
Opmejsling af trochanter	1
" " proc. mast.	1
" " tibia	1
Osteosynthesis	5
Reductio luxationis femoris	2
Resectio culiti	1
Resectio costae	3
Sequestrotomi	1
Sutura pulm.	1
Tracheotomia sup.	2
Trepanatio (Incisio et excisio vulneris sclop. cranii c. amotione sequest. cranii)	7

De to Tracheotomier udførtes paa Børn med Croup. Ligesom vi i August—Septbr. Maaned maatte have nogle Dysenteripatienter med kirurgiske Lidelser paa Lazarettet, saaledes kunde vi senere ikke vel undgaa at tage imod enkelte Crouppatienter med betydeligt Respirationsbesvær, idet man paa Byens Hospital ikke indlod sig paa at tracheotomere. Vi havde ialt 3 Børn. De 2 blev tracheotomerede; det tredje Barn, som Faderen kom med flere Mil ude fra Landet, rettede sig hurtigt uden Operation efter at være kommen i Dampfelt.

Til Slutning skal gives en kort Oversigt over de døde, hvis Antal var 34.

1. Penetrerende Hjørneskud. Komatos og moribund ved Indlæggelsen.
2. Hjørnelæsion. Stor Defekt i Kraniet og Cerebrum. Phlegmone capitis.
3. Hjørnetangentialskud med deprimerede Fragmina. Stor Bløddelsdefekt med Fraktur af Os zygomatic. og Orbitalvæggen. Hæmatom i forreste Øjekammer.
- 4 og 5. Rygmarvslæsion med Paraplegi og Paralyse af Underlivet.
6. Lungetangentialskud med Splintringsfraktur af flere Ribben og med aabentstaaende Pneumothorax. Stærk Blødning. Bronchopneumonia.
7. Lungeskud. Pneumonia croup.
8. Lungetangentialskud med Splintringsfraktur af flere Ribben og aabentstaaende Pneumothorax. Gangræna pulm.
9. Lungeskud, Bronchopneumonia. Vulnus sclop. cubiti med Pyarthron cubiti.
- 10 og 11. Appendicitis gangræn. perf. Peritonitis.
12. Ileus.
- 13, 14, 15, 16 og 17. Bugskud med Peritonitis.
18. Rectumskud m. Bækkenfraktur. Pararectal- og paravesical Phlegmone.
19. Uræmi.
20. Fract. compl. comm. cruris. Granatlæsion. Stor Bløddels- og Knogledefekt. Phlegmone femoris. Sepsis.
21. Fract. compl. comm. femoris. Phlegmone femoris. Bronchopneumonia.
22. Fract. compl. comm. tibiae. Overkørt af Toget. Anæmia gravis. Progredierende Phlegmone. Bronchopneumonia.
23. Fract. pelvis. Kørt over af et Damptærskværk. Embolia pulm.

24. Fract. compl. comm. femoris. Gasgangræn.
25. Fract. compl. humeri. Stærk Anæmi. Diffus Phlegmone paa Overarm og Bryst. Vulnus sclop. genus.
26. Fract. compl. comm. cruris. Tetanus.
27. (Kvinde). Contritio extremitatis sup. sin. et inf. sin. Armen var helt knust og Benet revet af i et Damptørskeværk.
28. (Kvinde). Shrapnellæsion. H. Arm revet af. Multiple Læsioner paa Kroppen og h. Underextremitet.
29. Haandgranatlæsion. H. Haand revet af. Multiple Læsioner af Hoved, Bryst, Underliv og Ekstremiteterne. Anæmia gravis.
30. Ulykkestilfælde fra Jærnbanen. H. Arm ganske knust. Kvæstelser af Hovedet med comminut Fract. mandibulae. Læsion af v. Acetabulum.
- 31, 32, 33 og 34. Dysenteri med Peritonitis.

Foruden de indlagte Patienter behandledes adskillige ambulante Soldater, der laa indkvarterede i Walk og civile Mennesker, hovedsagelig med kirurgiske Lidelser. Fra andre militære Hospitaler og flere af Byens Læger henvistes en Del til Røntgenfotografering og Røntgengennemlysning.

Udarbejdet af den fungerende Overlæge ved Valdemar Sejr-Ambulancen, Dr. *E. Samuelsen*.

D. 22/1 1910.

V. A. C. Klein,
Kapt. og Leder.

